

Analyysi

Rasmus Kyllönen

Lapsi ruudun takaa

Uutistuottajien käsitykset lapsuudesta ja lapsista

Lapsille suunnatut uutistuotannot ovat yleistyneet suomalaisessa mediassa viimeisen vuosikymmenen ajan. *Helsingin Sanomien* Lasten uutisten ja Ylen Mix-utisbrändin tapaiset toimijat tarjoavat päivittäistä sisältöä nuorille mediakuluttajille vahvistaen käsitystä siitä, että aikaansa seuraava media tekee journalismia myös nuorille, jotka kuluttavat sisältöjä uudella tavalla. Yle alleviivaa strategiassaan lasten ja nuorten olevan sille keskeinen yleisö (Yle 2020a). Suomalaisten toimitusten halu tuottaa uutisisältöjä alakouluikäisille lapsille on osa laajempaa pohjoismaalaista ja kansainvälistä trendiä.

Lasten uutisia käsittelevää tutkimusta on vielä niukalti, sillä kyseessä on verrattain tuore ilmiö. Osa lapsille suunnatuista uutistuotteista maailmalla on myös jäänyt lyhytikäisiksi. Muutamassa maisterintutkielmassa on tarkasteltu kotimaisia uutisia lasten (Katko 2018) ja mediakasvatuksen näkökulmasta (Kartano 2021). Pi Mäkilän (2022) opinnäytteessä tarkastellaan lasten uutisten tekijöiden näkemyksiä uutisten merkityksestä lapsille. Kaisa Kartano (2021) tarkastelee Yle Mixin sisältöjä diskurssiteorian näkökulmasta.

Tämä analyysi perustuu maisterintutkielmaani, jota varten haastattelin viittä uutistuottajaa neljästä suomalaisesta uutistoimituksesta. Tutkin lasten uutisia ilmiönä uutistuottajien näkökulmasta tarkastellen minkälaiset näkemykset lapsista ja lapsuudesta muovaavat uutistuotantoa aina uutiskriteereistä sisältövalintoihin ja myös sisällöllisiin rajoituksiin. Nuoresta iästään huolimatta uutistoimituksilla on jo vankka yleisö, jonka kanssa se käy aktiivista yhteydenpitoa sosiaalisessa mediassa ja jolta se saa lukijapalautetta. Uutistuottajat ammentavat tästä yhteydenpidosta työhönsä. Uutistuotantoa ohjaavat myös käyttäjistä saatava analytiikkaa. Osoitan, että näiden ohella uutistuotantoa ohjaa vahvasti se, miten uutistuottajat artikuloivat ja käsittävät ”lapsen” ja ”lapsuuden”. Semistrukturoiduissa haastatteluissa käsiteltiin erityisesti sitä, miten uutistuottajat hahmottivat lasten tarpeet, luonteen ja toimijuuden. Haastatteluissa keskityttiin uutistuottajien näkemyksiin lasten tarpeista kuluttaa uutisia sekä lasten asemasta yhteiskunnassa mutta myös päivittäiseen uutistyöhön.

Michel Foucaultin teoreettisen näkemyksen mukaan artikuloinnit synnyttävät jäsenyessään diskursseja (Åkerstrøm Andersen 2003). Uutistuottajien puheessa esiintyvät diskursiiviset artikuloinnit rakentavat ”lasta” tietynlaisena korostaen lasten

keskinäistä samankaltaisuutta erojen kustannuksella. Haastatteluista piirtyi esiin neljä keskeistä tapaa hahmottaa lasta ja lapsuutta. Ne olivat lapsen ja lapsuuden universaalius, lasten haavoittuvaisuus, lasten kyvykkyys ja lapsuus ”tulevaisuutena”. Esiteltyäni nämä eri tavat käsittää lapsuutta lasten uutisten kontekstissa pohdin niiden merkitystä journalistiselle uutistuotannolle.

Uutisia ”kaikille” lapsille

Uutistuottajat työskentelevät pääosin aikuisten kesken ja siten myös käsitykset lapsuudesta muodostuvat pääasiallisesti aikuisten keskinäisessä neuvottelussa, jossa he pyrkivät ymmärtämään millainen on vallitseva ”lasten maailma”. Lapsuus ymmärretään pääsääntöisesti yhdenlaiseksi. Esimerkiksi suosittu vloggaaja Youtubessa, pinnalla oleva julkisuuden henkilö tai ajankohtainen trendi tulkittiin uutistuottajien haastatteluissa yleisesti kaikkien lasten kiinnostuksen kohteiksi. Aikaisempi tutkimus on osoittanut, että tämänkaltaisen niin sanotun standardoidun lapsuuden tunnusmerkkejä ovat sekularisoitunut ja yksilökeskeinen, länsimaalainen elämäntapa (Haavisto ym. 2022). Esimerkiksi *Hufvudstadsbladetin* HBL Junior -sanomalehdessä ja Ylen Mix-uutisissa käsitellään pääasiassa aiheita, jotka keskittyvät valkoisen, keskiluokkaisen lapsen arkeen (emt.). Yhdenlaisen lapsuuskuvaston saama valta-asema sulkee pois lukuisat muut lapsuuden esitykset (Gittins 2004). Kun haastattelemani uutistuottajat puhuvat erilaisista lapsista, jako perustui alueellisiin eroihin pääkaupunkiseudun sekä muun Suomen välillä. Rakentamalla käsitystä uutisyleisöstään, toimitukset myös väistämättä jättävät tietyt lapset ulkopuolelle.

Lapsiyleisön oletettu yhtenäisyys ohjaa muun muassa niitä valintoja, joita tuottajat tekevät journalistisessa työssään etsiessään aiheita, joiden kokevat olevan yleisesti relevantteja ”lasten maailmalle”. Uutistuottajilla on usein omakohtaisia kokemusta lapsista joko vanhempina tai lasten parissa tehdystä työstä, mikä auttaa heitä ”lasten maailman” tavoittamisessa. Samalla uutistuottajat tunnistavat kuitenkin itsekkin, miten vaikeaa uutisten tuottaminen lapsille on. Haastatellut viittasivat lapsiin esimerkiksi ”vaativana yleisönä”. Tämä havainnollistaa sitä mahdotonta tehtävää, jonka edessä uutistoimitukset ovat: niiden tulisi ymmärtää lapsia ja heidän maailmaansa, mutta samalla ne tietävät itsekkin, etteivät koskaan pysty täysin tavoittamaan niitä. Uutistoimitukset kuitenkin liikkuvat työssään lähemmäs syvempää ymmärrystä: lapsilta saatu palaute osoittaa, että tietyt käsitykset lapsista eivät välttämättä pidäkään paikkaansa, ja uutistuottajat muovaavat sisältöään tämän mukaisesti.

TotuuDEMukaista tietoa – tiettyjen rajojen puitteissa

Käsitykset lapsista primitiivisinä aikuisina, joita suojellaan ulkomaailmalta (James ja Prout 2015) ovat muovautuneet nykyajan mullistusten kautta. Lapset eivät ole digitaalisten teknologioiden ja sosiaalisen median aikakautena suojassa, vaan osa ympäröivää maailmaa mediakulutuksensa kautta. Työssään uutistuottajat liikkuvat aikuisten maailman sekä lasten maailman välillä ja toteavat suojan lasten maailmaan vuotavan. Uutistuottajat puhuvat lapsista ryhmänä, joka tarvitsee vastapainoa ja jopa

vastavoimaa nykyajan disinformaatiolle. Uutistuottajat ovat huolissaan siitä, mitä kaikkea lapset voivat kohdata netissä. Uutistuottajat näkevätkin lasten uutiset vastavoimana nykyajan ”vaaroille” kuten valeuutisille.

Huoli lasten haavoittuvaisuudesta liittyy osaltaan käsitykseen lapsesta ”tulevina” aikuisina, yksilöinä. Ollessaan vielä lapsia he ovat turmeltumattomia ja viattomia (Kehily 2004; Haudrup Christensen 2000). Lapset mielellään mielletään suojaisaan ”puutarhaan” (Holt 1996), jossa heillä on mahdollisuus pysyä koskemattomina (James ja Prout 2015). Uutistuottajien artikuloinneissa lapset käsitetään ”tulevina” keskenkasvuisuutensa takia. Heidät nähdään olevan matkalla kohti aikuisuutta. Lapsuuden vaiheeseen uutistuottajat liittivät ajatuksen luontaisesta hyvydestä, joka hiljalleen katoaa aikuistumisen myötä. Ajatus hyvyyden menetyksestä jossain vaiheessa kohti aikuisuutta kertoo jälleen siitä murtuneesta muurista, joka alun perin on olemassa lapsuuden ja aikuisuuden välissä.

Samalla lasten uutisia ohjaavat journalistiikan perimmäiset arvot: totuudenmukaisen tiedon välittäminen kansalaisille, joilla on oikeus siihen. Onkin tärkeää kysyä, toteutuuko tämä arvo uutistyössä, mikäli tuottajat päättävät, minkälainen sisältö on sopivaa lapselle. Uutistuottajat väittävät, että kaikenlaiset aiheet ovat mahdollisia lasten uutisille, mutta tapa raportoida niistä vaihtelee. Oli kyse sitten esimerkiksi sodasta tai seksuaalisesta häirinnästä vakavista aiheista tehdään juttuja, mutta vasta huolellisen pohdinnan jälkeen. On siis mahdollista ajatella lasten uutisten tuottajan roolia jonain muuna kuin klassisena tiedonvälittäjänä: hän kantaa ensisijaisesti huolta lukijoistaan. Tästä näkökulmasta on siten toissijaista, mutta samalla uutistuottajien mielestä silti äärimmäisen tärkeää, että lasten oikeus tietoon toteutuu. Tavallaan lasten oikeus tietoon toteutuu jo heidän ollessa aktiivisia digitaalisten alustojen käyttäjiä. Uutistuottajat toivovat siten, että heidän räätälöimänsä uutiset eivät pahenna sitä informaatiotulvaa, jota lapset jo kuluttavat. Lasten uutiset profiloidaan näin ei ainoastaan tiedon sanansaattajina, mutta jopa vasta-aineena lapselle, jota uhkaa netin raa’at uutisvirrat.

Lasten kasvava kyky ymmärtää uutisia

Utismediat määrittelevät lasten uutistuotteiden kohderyhmäksi noin 7–12-vuotiaat lapset (Sanoma Media Finland 2020; Miettinen 2020; Yle 2020b), mutta haastatteluissa tuottajat puhuivat usein noin 10-vuotiaasta lapsesta heidän pääasiallisena yleisönään. Siinä missä lasten kiinnostuksen kohteet niputettiin yhteen uutisaiheiden valintaan liittyen, uutistuottajat kuitenkin näkivät lasten välillä eroja heidän kyvyissään kuluttaa uutisisältöjä. Sisältöjen ”vaikeustaso” kohdistetaan näin ala-asteikäisten lasten kypsimmälle kohortille, joilla on tarpeelliset kognitiiviset kyvyt ymmärtää uutisia. Käsitykset lasten kehityksestä toimivat siis pragmaattisena, päivittäistä työtä ohjaavana viitekehystenä toimituksille, joiden ei ole mahdollista ikäräätälöidä sisältöjään. Ajattelun takana oleva kehitystasomalli on kuitenkin saanut osakseen kritiikkiä sen paikkaansapitävyyden takia, sillä lasten on osoitettu olevan kyvykkäämpiä kuin mitä malli antaa ymmärtää (James ym. 1998; Archard 2014). Kritiikkiä on myös kohdistettu mallin länsimaalaiseen käsitykseen ”kognitiivisesta kypsyudesta” (emt).

Tosiasissa toimitusten virallinen ikähaarukka kohderyhmälle on kuitenkin myös läsnä työssä, sillä yleisesti tuottajat artikuloivat lapsista fiksuina ja tietoisina,

määrittelemättä ikää. Juuri nämä ristiriidat diskursseissa valottavat nähdäkseni journalistien reflektointia työhönsä. Näkemykset lapsista ”tulevina” tasapainottuu tuottajien artikuloimissa lasten olemuksesta tässä päivässä. Tuottajat puhuivat yleisesti lapsista, jotka ymmärtävät nykyhetkeä. Lasten kyvykkyys ”diginatiiveina” liitettiin esimerkiksi heidän taitoonsa erottaa ”autenttinen” nettisisältö perinteisemmästä uutisisällöstä. Näin ollen uutistuotteiden lähestymistavoissa otetaan vaikutteita sosiaalisen median ilmiöistä, kuten parasosiaalisista suhteista. Tämä näkyy siinä, miten uutisten eräänlaiseksi sisäänheittotuotteeksi nousevat suosittu juontajat, jotka ovat lähempänä lasten omaa ikäluokkaa verrattuna perinteisiin uutisankkureihin.

Uutiset tulevaisuuden mediakuluttajien kasvattajana

Yksi tapa käsittää lapsuus on asemoida se suhteessa aikuisuuteen (James ja Prout 2015). Yksilönteinen käsitys tarkastelee lapsuutta vain tulevaisuuden näkökulmasta: tässä diskurssissa lapsuutta arvotetaan suhteessa tulevaan aikuisuuteen. Kognitiivisen kehityksen lisäksi lapsuus nähdään sosiokulttuurisesti valmistavana aikana ihmisen elämässä, joka määrittää lasten tulevaisuutta ja samalla valmistaa heitä vaalimaan yhteiskunnan kulttuuria tulevaisuudessa (James ym. 1998). Tämänkaltaisen idea lapsista jatkumona vallitsevalle kulttuuri voidaan nähdä osana aikuisten fantasiaa tulevaisuudesta (James ym. 1998).

Ajatus lapsuudesta ihmistä valmistavana aikana esiintyy vahvana diskurssina uutistuottajien kesken. Uutistuotteet asemoidaan osaksi aikuisuuteen valmistavia toimintoja, johon yleensä luetaan perheen, ystävien ja koulun kautta tapahtuva sosialisointi (Jenks 2004). Uutistuottajat hahmottavat uutiset nuorten valmistautumisena vastuullisen ja tietoisien kansalaisen sekä tulevan mediakuluttajan rooleihin. Yhtäältä lasten uutiset pyrkivät siis luomaan nuorille käsityksiä siitä, millaisia mahdollisuuksia heillä on osallistua yhteiskuntaan (Dahlgren 2009). Samalla lasten uutiset ovat myös tapa kasvattaa uutta tulevaisuuden lukijakuntaa median omille journalistisille tuotteille – sekä yleisesti journalismille. Lapsia palvellaan tässä ja nyt – mutta samalla uskotaan, että sisällöillä voi olla kauaskatseisia vaikutuksia aikuisuuteen saakka.

Käsitykset lapsuudesta ohjaavat uutistyötä

Uutismediat asemoivat itseään suhteessa nuoreen yleisöön eri diskurssien kautta. Essentialisoimalla lasta ja lapsuutta uutistuottajat rakentavat diskursiivisesti yhtä homogeenista yleisöä, jonka voi nähdä olevan välttämätöntä nopeassa uutistyössä. Lapsista puhutaan usein universaalisen linssin läpi, jossa lapsuus on naturalistinen, yhtenäinen olotila (Burman 1996), mutta samalla uutistuottajat pohtivat yleisöään monesta näkökulmasta, mikä taas omalta osaltaan näyttää, miten nykypäivänä puhutaan pluralistisesta lapsuudesta (Qvortrup 1994).

Uutistuottajien artikuloimissa lapsi on sekä tietoinen toimija että haavoittuvainen ja kehittyvä kansalainen, joka tarvitsee ”turvallisia” uutisia kaikenlaisten uhkien aikakaudella. Halu suojella lasta näkyy uutistuottajien kuvaillessa,

miten he valitsevat uutisaiheita sekä muotoilevat uutisten sisältöjä. Tasapainottelu journalististen tiedonvälityksen ihanteiden ja lasten pelottelun välillä on arkipäivää heidän työssään. Tämän lisäksi lasten uutisille langetetaan rooli kasvattaa lapsista, jotka ovat matkalla tulevaisuuteen, lukutaitoisina ja osaavina kansalaisina ja mediakuluttajina.

Tutkimukseni tavoitteena on ollut tutkia lapsille suunnattuja uutisisältöjä, jotka ovat yleistyneet suomalaisessa mediamaisemassa viimeisen vuosikymmenen ajan, ja valottaa sitä, miten uutistuottajien käsitykset lapsista ja lapsuudesta vaikuttavat uutistyyliin ja sen pohjalta syntyneisiin uutisisältöihin. Näen, että työni voi osaltaan edistää keskustelua siitä, miten journalistien käsitykset yleisöstään ohjaavat uutistyyliä, ja samalla johtaa muutokseen (Marttila ja Gengnagel 2015). Tekstien tuottajina ja tulkitsijoina uutistuottajat ovat osa diskurssien muokkaamista, sisäisesti ja yhteiskunnallisesti (Fairclough 1992). Foucaultin näkemyksen mukaan kriittinen analyysi vallitsevista diskursseista voi samalla antaa osviittaa siitä, millaisia rajoitteita olemme rakentaneet ymmärryksellemme lapsista (ks. Foucault ja Rabinow 1984).

Analyysi perustuu Helsingin yliopistossa tehtyyn journalistiikan pro gradu -tutkielmaan "Locating the audience. Discursive formations of childhood as articulated by Finnish children's news producers". Gradu palkittiin Mevi ry:n kunniamaininnalla Median ja viestinnän tutkimuksen päivillä keväällä 2024.

Kirjallisuus

- Archard, David. 2014. *Children: Rights and childhood*. United Kingdom: Routledge.
- Burman, Erica. (1996). "Local, Global or Globalized?: Child Development and International Child Rights Legislation". *Childhood* 3 (1): 45–66.
<https://doi.org/10.1177/0907568296003001004>
- Dahlgren, Peter. 2009. *Media and political engagement: citizens, communication and democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, Norman. 1992. *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Foucault, Michael ja Paul Rabinow. 1984. *The Foucault reader*. New York: Pantheon Books.
- Gittins, Diana. 2004. "The historical construction of childhood." Teoksessa *An introduction to childhood studies*, toimittanut Mary Jane Kehily, 25–38. Maidenhead: Open University Press.
- Haavisto, Camilla, Avanti Chajed ja Rasmus Kyllönen. 2022. "Children's News Media as a Space for Learning About Difference." *Media and Communication* 10 (4): 256–266.
<https://doi.org/10.17645/mac.v10i4.5729>
- Haudrup Christensen, Pia. 2000. "Childhood and the Cultural Constitution of Vulnerable Bodies." Teoksessa *The body, childhood and society*, toimittanut Alan Prout, 38–59. Basingstoke: Macmillan.
- Holt, John Caldwell. 1996. *Escape from Childhood: The Needs and Rights of Children*. Holt Associates.
- James, Allison ja Alan Prout, toim. 2015. *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Routledge.
- James, Allison, Chris Jenks ja Alan Prout. 1998. *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press.
- Jenks, Chris. 2004. "Constructing childhood sociologically." Teoksessa *An introduction to childhood studies*, toimittanut Mary Jane Kehily, 77–95. Maidenhead: Open University Press.

- Kartano, Kaisa. 2021. "Kriittinen medialukutaito ja mediakasvatus lapsille suunnatuissa uutisvideoissa. Diskurssianalyysi Yle Mixin uutisista." Pro gradu -työ. Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202201271151>
- Katko, Rebekka. 2018. "'Että lapsetkin saivat tietää maailman asioista': koululaisten näkemyksiä ja kokemuksia Helsingin Sanomien Lasten uutisista." Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201812075021>
- Kehily, Mary Jane, toim. 2004. *An introduction to childhood studies*. Maidenhead: Open University Press.
- Marttila, Tomas ja Vincent Gengnagel. 2016. "Critical potential of discourse analysis." Teoksessa *Post-foundational discourse analysis: From political difference to empirical research*, toimittanut Tomas Marttila, 152–168. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Miettinen, Petra. 2020. HBL lanserar nyhetstidning för barn – vill fostra mediekritiska medborgare. Luettu 12.11.2021. <https://www.hbl.fi/artikel/hbl-lanserar-nyhetstidning-for-barn-vill-fostra-mediekritiska-medborgare/>
- Mäkilä, Pi. 2022. "'Olisi törkeääkin, jos lapset ovat somessa, eikä kukaan tuottaisi heille laadukasta sisältöä.' Mediaympäristön mahdollisuudet lasten uutisten tuottamisessa lasten uutisten tekijöiden näkökulmasta." Pro gradu -työ. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202206153361>
- Qvortrup, Jens. 1994. "Childhood Matters: An Introduction." Teoksessa *Childhood matters: Social theory, practice and politics*, toimittaneet Jens Qvortrup, Marjatta Bardy, Giovanni Sgritta ja Helmut Wintersberger, 1–23. Aldershot: Avebury.
- Sanoma Media Finland. 2020. Helsingin Sanomat alkaa julkaista kotiin tilattavaa lasten omaa sanomalehteä – "Lasten varhaisivistyksen ja lukemisen puolesta". Luettu 12.11.2021. <https://www.sanoma.fi/news/2020/wp/helsingin-sanomat-alkaa-julkaista-kotiin-tilattavaa-lasten-omaa-sanomalehteä--lasten-varhaisivistyksen-ja-lukemisen-puolesta/>
- Yle. 2020a. For all of us, for each of us – Yle's strategy. Luettu 15.11.2021. <https://yle.fi/aihe/strategy>
- Yle. 2020b. Yle Mix tekee luotettavaa ja ymmärrettävää uutisjournalismia lapsille. Luettu 12.11.2021. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/08/28/yle-mix-tekee-luotettavaa-ja-ymmarrettavaa-uutisjournalismia-lapsille>
- Åkerström Andersen, Niels. 2003. *Discursive analytical strategies: Understanding Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*. Bristol: The Policy Press.

Kirjoittaja

Rasmus Kyllönen, VTM, väitöskirjatutkija

Kirjoittaja on tutkinut lasten uutisia viestintätiedeopintojensa aikana. Hänen tekeillä oleva väitöskirjatutkimus Tukholman yliopistossa käsittelee lasten osaa julkisuudessa sekä lasten julkisuuksia.